

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

EAKR – toimenpideohjelmien ja kansallisen rakennerahastostrategian 2007-2013 arviointi vuosina 2007-2010

Raportti seurantakomiteoille 5.11.2010

Teema 1. Yritystoiminnan edistäminen

Muistiot alueellisista tilaisuuksista

HSE Pienyrityskeskus/LTT-Tutkimuspalvelut

Jari Karjalainen

Tempo Economics Oy

Mikko Valtakari

Suomen Aluetutkimus FAR

Liisa Kytölä

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO.....	3
2. ETELÄ-SUOMEN EAKR-ALUETILAISUUS 28.9.2010.....	4
1) YLEISIÄ HUOMIOITA TEEMASTA 1.....	4
2) SUURIMPIA TÄMÄNHETKISIÄ KEHITTÄMISHAASTEITA.....	4
3) TOIMINTALINJAN 1 TAVOITTEET ETELÄ-SUOMESSA.....	5
4) KEHITTÄMISEHDOTUKSIA.....	7
3. POHJOIS-SUOMEN EAKR-ALUETILAISUUS 13.10.2010.....	9
1) YLEISIÄ HUOMIOITA TEEMASTA 1.....	9
2) SUURIMPIA TÄMÄNHETKISIÄ KEHITTÄMISHAASTEITA.....	10
3) TOIMINTALINJAN 1 TAVOITTEET POHJOIS-SUOMESSA.....	11
4) KEHITTÄMISEHDOTUKSIA.....	12
4. ITÄ-SUOMEN EAKR-ALUETILAISUUS 15.10.2010.....	14
1) YLEISIÄ HUOMIOITA TEEMASTA 1.....	14
2) SUURIMPIA TÄMÄNHETKISIÄ KEHITTÄMISHAASTEITA.....	15
3) TOIMINTALINJAN 1 TAVOITTEET ITÄ-SUOMESSA.....	16
4) KEHITTÄMISEHDOTUKSIA.....	16
5. LÄNSI-SUOMEN EAKR-ALUETILAISUUS 28.10.2010.....	18
1) YLEISIÄ HUOMIOITA TEEMASTA 1.....	18
2) SUURIMPIA TÄMÄNHETKISIÄ KEHITTÄMISHAASTEITA.....	19
3) TOIMINTALINJAN 1 TAVOITTEET LÄNSI-SUOMESSA.....	20
4) KEHITTÄMISEHDOTUKSIA.....	21
6. YHTEENVETO TEEMAN 1 KESKUSTELUISTA.....	23

1. JOHDANTO

Tähän muistioon on koottu syys-lokakuussa 2010 osana EAKR-arviointia järjestettyjen alueellisten keskustelutilaisuuksien yhteenvedot suuralueittain teeman 1 – Yritystoiminnan edistäminen – osalta.

Teeman yhteisiä arviointikysymyksiä tilaisuuksissa olivat

- Miten alueen kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta tämän teeman osalta tulisi kehittää?
- Miten EAKR toimintatapoja tulee jatkossa muuttaa tämän teeman näkökulmasta?

Kysymyksiä lähestyttiin tarkastelemalla alueen taloudellisen kehityksen viimeaikaisia muutoksia ja keskeisiä aiempia arvioinnin havaintoja yritystoiminnan edistämisestä. Tämän jälkeen osallistujat keskustelivat toimintalinjan 1 alueellisista erityistavoitteista ja tuettavasta toiminnasta, minkä avulla täsmennettiin kehittämistarpeita ja tavoitteita: miten hyvin ohjelman tavoitteet vastaavat alueen tämänhetkisiä haasteita ja mitä toimintalinjan painopistealueista tulisi priorisoida. Lopuksi pohdittiin sitä, mihin tavoitteisiin ja kehittämistoimiin alueella pitäisi tällä hetkellä ja jatkossa panostaa.

Käytyjä keskusteluja yhteenvetävät muistion luvut 2-5 ovat otteeltaan narratiivisia: tilaisuuksien osallistujat ovat kommentoineet yritysten edistämistoiminnan kysymyksiä omasta erityisestä näkökulmastaan ja näkemykset on raportoitu sellaisinaan. Näin ollen se, keitä ja mitä tahoa edustavia henkilöitä tilaisuuksiin kulloinkin osallistui, heijastuu osaltaan myös keskustelujen raporteissa.

Viimeisessä luvussa 6 on nostettu esiin niitä yritystoiminnan edistämisen kysymyksiä, jotka nousivat keskeisinä esiin yli suuralueiden rajojen. Kansallisesta yritystoiminnan edistämisestä ei kuitenkaan esitetä tässä muistiossa yhtenäistä ja kaiken kattavaa näkemystä, koska yleiset yritystoiminnan kehittämisen haasteet, tavoitteet sekä keinot ovat tunnettuja ja rakennerahasto-ohjelmissa samoin kuin muissa yritystoiminnan kehittämisohjelmissa jo sisäankirjoitettuina lähtökohtina. Nyt toteutettujen tilaisuuksien avulla niitä on pyritty aluekohtaisesti syventämään, jotta jokaisen neljän EAKR-ohjelman erityishaasteet tulisivat niiden toteuttajien ja rahoittajien näkemysten kautta esiin.

2. ETELÄ-SUOMEN EAKR-ALUETILAISUUS 28.9.2010

Tässä kappaleessa on vedetty yhteen Etelä-Suomen alueelliseen tilaisuuteen osallistuneiden henkilöiden keskeiset näkemykset käytyjen teemaa 1 – Yrittäjyyden edistäminen – koskeneiden keskustelujen pohjalta.

1) YLEISIÄ HUOMIOITA TEEMASTA 1

Yritysten kansainvälistymisen edistäminen on hankalaa ja se on toteutunut heikosti

Kansainvälistyminen vaatii volyyymiä eli paljon yrityksiä, joilla sama tarve, mikä taas edellyttää yritysten verkostoitumista. Verkostoitumiseen ei ole tällä hetkellä suoraan tukirahaa saatavissa. Asiassa on tosin alueellista vaihtelua. Yritykset eivät ole kiinnostuneita suorasta rahasta; niille verkostoitumisella on suurempi lisäarvo. Ongelmana yrityksille on liika byrokratia. Mitä toimintalinja 5 tuo tähän mukanaan – siellä on kansainvälistymistä ja yrityksiä.

Toisaalta Tekesin hankkeissa saatujen kokemusten mukaan tulokset yritysten kansainvälistämisessä ovat heikkoja ”vaikka niitä ohjattaisiin kädestä pitäen”.

Kannattaako panostus, jos vuoto on suuri?

Keskeinen kysymys on, mitä tulisi tehdä, jotta rahoitus kohdistuisi oikein. Nyt lisäarvo on vähäinen, koska vallalla on vaivattomuuden periaate ja rahoittajien vähäinen riskinottohalukkuus. ELY-keskusten roolin ja painotusten tulisi vaikuttaa enemmän rahoituksen priorisointiin.

Toinen kysymys on, ovatko tämän tyyppiset hankkeet oikea toimintatapa. Suuri vuotovaikutus viittaa siihen, että investoinnit toteutuisivat joka tapauksessa. Hankkeilla ei ole jatkuvuutta, ja byrokratia vie liikaa aikaa. Hallinnon ja yritysten tarpeet ovat vastakkaisia; miten vastata aidosti yritysten tarpeisiin, kun tällä hetkellä kaikki keskustelu tapahtuu hallinnon lähtökohdista. Jako innovaatiotoimintaa tekevien toimijoiden ja muiden välillä on jyrkkä; kaikki eivät saa tehdä innovaatiotoimintaa, ainoastaan nimetty joukko, mikä hidastaa kehitystä. Myös TEM:n rooli suhteessa muihin EAKR-toimijoihin, erityisesti ELY:yn on epäselvä.

2) SUURIMPIA TÄMÄNHETKISIÄ KEHITTÄMISHAASTEITA

Pk-yritysten kansainvälistyminen ja kansainvälistymisen reunaehdot – tukikelpoisuus-ohjeistus ei tue tarvittavaa verkostoitumista

Lainsäädäntö estää nyt kansainvälistymishankkeita. Kansainvälistyminen ei onnistu globaalisti kasvavien alueiden kanssa (esim. Kiina). EU:n ja Suomen säännökset estävät kilpailukyvyyn

kannalta olennaisen toiminnan kehittämistä, reunaehdot ovat liian tiukat. Myös De minimis-säännöt rajoittavat.

Yritystukilainsäädäntö ja hallintoviranomaisen tukikelpoisuusohjeet eivät mahdollista/edistä pk-yritysten verkostoitumista. Verkostoitumista ei ole määritelty ja suhtautuminen on nihkeää muun kuin hankehenkilöstön verkostoitumiseen.

Rahoituksen tarvekohtainen kohdentaminen. Nyt on rahoitettava yritystä, jos se täyttää rahoituksen kriteerit.

Yrittäjien oma osaaminen; tuotekehitys, riskinotto, markkinointiosaaminen

Yritysten yhteistoiminta yliopistojen/ammattikorkeakoulujen/muiden oppilaitosten kanssa ja tutkimuslaitosten kanssa

Eri rahoitusmuotojen yhteensovittaminen hanketasolla, eri rahoittajien yhteistyö ja työnjako

3) TOIMINTALINJAN 1 TAVOITTEET ETELÄ-SUOMESSA

Irrallisina asioiden tärkeyden jäsentäminen on vaikeaa, sillä ne riippuvat myös muista asioista (yläjäsennys). Yritystoiminnan tukemisen ja kehittämisen näkökulmasta Etelä-Suomen alue on myös hyvin heterogeeninen, koska elinkeinorakenne vaihtelee maakunnittain alueen sisällä. Tästä huolimatta toimintalinjan tavoitteet jakautuvat arvioidun tärkeyden perusteella kahteen ryhmään.

Tärkeimmiksi arvioidut tavoitteet:

- a) Uusien yritysten perustaminen ja kehittäminen
- b) Pk-yritysten kasvu ja kansainvälistyminen
- c) Yritysverkostojen ja innovaatiotoiminnan kasvu ja innovaatioiden tuotteistaminen
- d) Liiketoimintaosaamisen vahvistaminen
- e) Uusiutuvien energialähteiden käyttöön siirtymisen edistäminen

Lisäksi uusi tavoite: Seudullisen elinkeinostrategian mukaisen toiminnan tukeminen

Perusteluja:

- Rakennemuutosten/teollisuustyöpaikkojen katoamisen takia tarvitaan yksilöiden innostamista yrittäjyyteen.
- Toimivien yritysten toiminta varmistettava ensin, sitten vasta kehitetään rinnalle uutta.
- Uusien yritysten perustaminen on tärkeää, koska niihin työllistyy nuoria, koulutettuja ihmisiä.

- Kansainvälistyminen pk-kentässä on tärkeää, sille se luo työpaikkoja ja kilpailukykyä. Kansainvälistymiseen tarvitaan tahtoa ja resurssit.
- Toimintaympäristön muutoksen vuoksi yhteistyö yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa tärkeää.
- Innovaatioiden tuotteistaminen tarkoittaa konkreettisia tuloksia. Ei pelkkää kehittämistä.
- Innovaatioiden tuotteistamisesta seuraa (yritysten) kasvua.
- Toisaalta uusien energialähteiden käyttöön siirtymisen edistäminen on ehkä enemmän pääomasijoitustoimintaa kuin EAKR-ohjelmatoimintaa.
- Kun seutu on tehnyt strategisen linjauksen, on myös hankkeiden tuettava näitä valintoja. Tuettava toiminta kohdistuu seudullisille erikoistumisalueille kuten:
  - bioenergia
  - ympäristötekniikan kehittäminen
  - luovat alat
  - yritysten ekotehokkuuden ja ympäristötietoisuuden lisääminen
  - tieto- ja viestintäteknologia

Vähemmän tärkeät tavoitteet:

- f) Yrityskannan uusiutuminen
- g) Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen
- h) Yritysten sukupolvenvaihdosten edistäminen
- i) Menestymismahdollisuuksien tunnistaminen

Perusteluja:

- Yrityskannan uusiutuminen tulee uusien yritysten perustamisen ja kehittämisen kautta. Sukupolvenvaihdosten edistäminen sinänsä tärkeää, mutta se on enemmän ESR-toimintaa.
- Tieto- ja viestintäteknologiassa ei enää ”uutuusarvoa”.

4) KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

- Koko Etelä-Suomen kattava kansainvälistymishanke, jossa yritykset olisivat toistensa kanssa tekemisissä ja jonka tavoitteena on saada suoraan Brysselistä haettavia rahoja. Yrityksiä helpottaa, ettei niiden tarvitse hakea, vaan sen tekevät ”ammattihakijat” kuten PKT-säätiö. Vaihtoehtona sateenvarjohanke, jonka sisällä on seudullisia hankkeita.
- Yrityshankkeiden kytkeminen laajempaan kehittämiseen. Pitäisi tehdä kokonaisvaltaisia kehittämissuunnitelmia, pitkäjänteisiä integroituja pitkän aikavälin kehittämissopimuksia yhdistäen integroidusti eri teemoja, toimijoita, rahoittajia yms. ja jättää toimintalinjat sivuun. Strategioiden jalkauttaminen -> tietyt teemat tietyille alueille. Seutujen itsensä on kyettävä näkemään klustereita.
- Perinteinen tukipolitiikka aikansa elänyt, tarvitaan vastikkeellista tukea. Investointien vipuvaikutus pienempi kuin kuvitellaan. Riskirahoitusta ei pidä rajata, mutta ei ehkä suunnata sitä aloittaville yrityksille.
- Rahoittajien riskinottokykyä parannettava, nyt se on olematonta. Riskirahoitus on tärkeää – uutta ei synny ilman riskiä. Myös rahoittajien yhteistyötä tarvitaan, mukaan luettuina yksityiset rahoittajat kuten pääomasijoittajat.
- Toiminta on ohjautunut liikaa yliopistoihin, jotka sijaitsevat harvassa. Myös ammattikorkeakoulut ovat liian teoreettisia, joten ammatilliset oppilaitokset tulisi ottaa nykyistä paremmin mukaan yhteistyöhön.
- Yrityspalvelujärjestelmiin tiiviimpi verkosto ja uudet näkemykset esiin, esim. sosiaalinen yrittäminen.
- Asiat mietittävä hankkeissa etukäteen paremmin, kunnianhimoa enemmän, tasoa ylöspäin.
- Yritystukilainsäädäntöön tarvekohtainen harkinta, nyt rahoitettava yritystä, jos se täyttää rahoituksen kriteerit.
- Verkostohankkeiden mallintaminen rahoituksen reunaehdot huomioiden.

Yhteenveto

Etelä-Suomessa rahoituksen arvioitu vuotovaikutus on muita alueita suurempi. Keskeinen kysymys on, mitä tulisi jatkossa tehdä, jotta EAKR-rahoitus kohdistuisi optimaalisesti - tulisiko sillä tukea ensisijaisesti kehittämistoimintaa vai investointeja. Molempien tukeminen nähdään silti tarpeellisena, sillä ilman investointeja kehittämisen arvioidaan olevan mahdotonta tai vähintäänkin turhaa.

Yhtenä teeman haasteena nähdään olevan yritysten kansainvälistymisen edistäminen; tehokkaan kansainvälistymisen edellyttämää yritysten verkostoitumista on hankalaa tukea EAKR-rahoituksella. Tähän liittyvä haaste ovat EU:n ja Suomen säädökset, jotka hankaloittavat yritysten verkostoitumisen ja kilpailukyvyn tukemista.

Yritystoiminnan tukemisen ja kehittämisen näkökulmasta Etelä-Suomen alue on heterogeeninen, koska elinkeinorakenne vaihtelee maakunnittain alueen sisällä. Toimintalinjan tavoitteet jakautuvat arvioidun tärkeyden perusteella kahteen pääryhmään, joista vähemmän tärkeiksi arvioidut tavoitteet saavutetaan tärkeimpien tavoitteiden toteutuessa tai muiden resurssien kuten ESR:n kautta.

Kehittämissuunnitelmissa esitetään mm. yrityshankkeiden kytkemistä nykyistä laajempaan kehittämiseen, kattavaa hanketta edistämään yritysten kansainvälistymistä ja kokonaisvaltaisia kehittämissuunnitelmia yhdistämään integroidusti eri teemoja, toimijoita ja rahoittajia.

3. POHJOIS-SUOMEN EAKR-ALUETILAISUUS 13.10.2010

Tässä kappaleessa on vedetty yhteen Pohjois-Suomen alueelliseen tilaisuuteen osallistuneiden henkilöiden keskeiset näkemykset käytyjen teemaa 1 – Yrittäjyyden edistäminen – koskeneiden keskustelujen pohjalta.

1) YLEISIÄ HUOMIOITA TEEMASTA 1

Tulokset odotusten mukaisia

Toimintalinjan 1. osalta esitettyjä tuloksia pidettiin pääsääntöisesti odotusten mukaisina. Koska yritystoiminnan kehittämiseen rahoitusmuotoja on useita, myös kokonaisvaikutusten arviointi nähtiin haasteelliseksi. Vaikutukset syntyvät keinojen ketjutuksen yhteisvaikutuksena.

Yrityksillä nähdään olevan suuri tarve rahoitukselle koskien etenkin myyntiä ja markkinointia. Näitä ei kuitenkaan voi EAKR-rahoituksella tukea, sillä säädöspohja estää sen. Tällä on oletettavasti vaikutus tuloksiin ja siihen miten yritykset arvioivat liiketoiminnallisesti hyötyneensä EAKR-tuesta.

Kansainvälistymisen tukemisen hankaluus

Kansainvälistymisen tukeminen on osoittautunut hankalaksi. EAKR:n osalta yhdeksi syyksi verrattain heikkoihin tuloksiin nähdään se, että suurin osa rahoituksesta on yritystukia. Yritystuet eivät niinkään tue kansainvälistymistä. Sen sijaan kehittämishankkeiden avulla kansainvälistymistä arvellaan voitavan tukea paremmin.

EAKR –tuen suuri vuotovaikutus

Kyselyn perusteella 75 % vastanneista yrityksistä arvelee, että investointi/kehittämistoimi olisi toteutettu ilman EAKR tukeakin. Pöydässä pohdittiin, että tätä selittää varmastikin osaltaan alhainen korkotaso. Eli tuen kompensatiovaikutus ei alhaisen koron aikaan ole kovin suuri. Toisaalta nähtiin myös niin, että vaikka additionaliteetti jää vähäiseksi on tärkeää, että hyviä ja merkittäviä hankkeita rahoitetaan.

Pohdittiin myös, onko oikein, että kriteerit t&k-tuen saamiseen ovat samat eri puolilla Suomea. Pohjois-Suomessa on pyritty korostamaan uusia valintoja sekä käytännönläheisten innovaatioiden kehittämistä - näitä on jouduttu tekemään alueella jo muutenkin. Tähän liittyvät pitkien välimatkojen johdosta myös panostukset sähköisiin palveluihin.

Yrityspalvelujen tärkeys

Yritysten kehittämisessä erityisen tärkeänä Pohjois-Suomen kannalta pidetään yrityspalveluiden tasoa ja laatua. Kun tavoitteena on tukea kasvuhakuisia yrityksiä, ne tarvitsevat peruspalveluiden ohella myös räätälöityä vierihoitoa. Ilman yrityspalvelutoimintaa ei synny yrityksiä. Pohjois-Pohjanmaalla yrityspalvelutoiminta on laadukasta. Muilla alueilla palvelutarjonta on heikompi. Eri

toimijat eivät Pohjois-Suomessa tunne yrityksiä ja niiden tarpeita, vastaavasti yritykset eivät tunne yrityspalveluita. Uhkana on, että palvelut ja yritykset etäännyvät toisistaan.

2) SUURIMPIA TÄMÄNHETKISIÄ KEHITTÄMISHAASTEITA

Markkinoiden laajentaminen ja kansainvälistyminen

Teolliset työpaikat ovat Pohjois-Suomessa vähentyneet. Haasteena on pystytäänkö julkisilla palveluilla auttamaan yrityksiä, erityisesti löytämään markkinoita – paljon toimenpiteitä jää toteuttamatta lainsäädännön takia, ei voi tukea esim. vientitoimintaa ja markkinointia. Haasteena on myös löytää ne yritykset, jotka aidosti voisivat laajentaa markkinoita. Kotimarkkinat eivät kasvuyrityksille riitä. Markkinoiden löytämisessä tarvitaan myös yritysten välistä yhteistyötä toimiala- ja klusterikohtaisesti, yrityspalvelutoiminta pitäisi saada paremmin tukemaan klusterikohtaista yhteistyötä. Olisi pyrittävä hyödyntämään jo olemassa olevia kv-kontakteja. Näitä löytyy esim. osaamiskeskuksista. Oleellista olisi myös saada pk-yritykset mukaan suuryritysten toimitusketjuihin ja muihin verkostoihin.

Pystytäänkö irtautumaan maakunnallisesta ajattelusta

Maakunnallisen ajattelun nähdään osaltaan uhkana yritystoiminnan kokonaisvaltaiselle kehittämiselle. Muualla Suomessa maakuntien yhteisyys (yhteinen kehittämisnäkemys) on pidemmällä kuin Pohjois-Suomessa. Yrityksille pitäisi löytää yksi yhteinen keskustelukumppani alueelle. Koko Pohjois-Suomen osalta pitäisi päästä yhteisiin linjauksiin. Haasteena on se, pystytäänkö (ensi kaudella) pääsemään maakuntatasoa suuremmalle, laajemmalle alueelliselle tasolle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin yksi rahoittaja. Osaltaan nähdään myös, että nykyiset rakennerahastotoimintaa koskevat säännöt eivät ole riittävän joustavia, jotta pystyttäisiin toimimaan ”yhden luukun” palveluperiaatteella.

EAKR-rahoituksen lisäarvo suuremmaksi

EAKR:n lisäarvoa pitäisi saada suuremmaksi. Tämä toteutuisi mm. suuremmalla riskinotolla ja synergian hakemisella. EAKR-toiminnassa pitäisi sallia suurempien riskien hankkeita. Pohjois-Suomen hankkeita pitäisi käsitellä yhtenäisenä projektisalkkuna, jossa olisi mukana ison ja pienen riskin hankkeita. Vastaavasti TL1 ja TL2 pitäisi niveltää paremmin tukemaan toinen toisiaan. Näiden synergialla voisi saada lisää lisäarvoa.

Osaamisen säilyminen ja uudistuminen

Oulun seudulla on osaamista, jonka säilyttäminen ja hyödyntäminen Pohjois-Suomen alueella on tärkeää. Esim. Nokia Siemens Networks tarvitsee yhä vähemmän väkeä Oulun alueella. Alalle on täällä koulutettu suuri joukko insinöörejä. Haasteena on miten pystyttäisiin paremmin hyödyntämään tämä vapautuva osaamiskapasiteetti esimerkiksi kasvavissa yrityksissä ja uusissa yrityksissä.

Vastaavasti yritysten osalta haasteena on se, miten tarjotaan keinoja henkilökunnan uudistamiseen. Erityisesti yrittäjien ikääntyminen ja omistajanvaihdokset ovat haasteellisia. Sukupolvenvaihdokset ovat ongelma myös Lapissa. Verotusta sukupolvenvaihdostilanteessa ja

yleensäkin yrittäjänvaihdostilanteessa pidetään ankarana. Jatkajia on vaikea saada myös asenne- ja arvostussyistä keskusten ulkopuolelle.

Pääomarahoituksen saannin vaikeus

Pääomarahoituksen puute koetaan yleiseksi ongelmaksi, joka hankaloittaa yritysten kasvua ja kansainvälistymistä. Pääomasijoitusrahoitustoiminnan nähdään olevan lapsen kengissä koko Euroopan tasolla. Suomessa erityisenä ongelmana pidetään riskisijoittajien puutetta. Esimerkiksi Talvivaaraan piti hakea rahoittaja Lontoosta.

3) TOIMINTALINJAN 1 TAVOITTEET POHJOIS-SUOMESSA

Toimintalinjan 1 keskeisenä tehtävänä on auttaa mikroyrityksiä kasvamaan pienyrityksiksi ja kasvuhakuisia pienyrityksiä edelleen pk-yrityksiksi. Toimintalinjan erityistavoitteet Pohjois-Suomen vahvuuksien säilyttämiseksi ja mahdollisuuksien hyödyntämiseksi ovat:

- vahvistaa yritysten teknologista osaamista sekä ICT:n käyttöä
- tukea yritysten kansainvälistymistä
- vauhdittaa kasvuhakuisten yritysten kasvua
- tukea yritysten tutkimus- ja kehittämispanostusten lisäämistä sekä aktivoida innovaatioita
- edistää sähköisten palvelujen kehittämistä
- alue- ja klusteripohjaisten kasvuprosessien vahvistaminen

Toimintalinjan erityistavoitteet heikkouksien poistamiseksi ja uhkien torjumiseksi

- edistää kansallista ja kansainvälistä verkostoitumista
- tukea osaavan työvoiman saatavuutta
- monipuolistaa yritysten rahoitusjärjestelmiä
- edistää sukupolvenvaihdoksia

Toimintalinjan 1. osalta kaikki ohjelman erityistavoitteet nähtiin edelleen ajankohtaisiksi ja relevanteiksi Pohjois-Suomen yritystoiminnan edistämisen kannalta. Myös eri alueilla painottuvat erityyppiset tavoitteet. Yleisesti erityistavoitteiden nähtiin muodostavan toisiaan tukevan kokonaisuuden, jossa fokus on edelleen kasvun tukemisessa. Yritysten kasvua tukevien toimenpiteiden nähdään koostuvan ketjusta eri tyyppisiä kehittämistoimia. Etenkin kun alueen pieni yrityskoko asettaa haasteita yritysten kasvun ja kansainvälistymisen lisääntymiselle. Erityisesti panostustarpeita nähtiin jatkossa olevan kasvuhakuisten yritysten kasvun vauhdittamisessa, yritysten kansainvälistymisen tukemisessa, yritysten rahoitusjärjestelmien monipuolistamisessa sekä yritysten tutkimus- ja kehittämistoimien lisäämisessä. Myös sukupolvenvaihdoksien edistäminen koettiin tärkeäksi.

4) KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

- **Rahoittajayhteistyön laajentaminen** (mm. koskien rahoituspäätöksiä), siten että rahoituksesta saadaan hankkeiden välille enemmän keskinäistä synergiaa (mm. TL 1 ja TL 2 välillä). Tämä tarkoittaa teemakohtaisesti nykyistä enemmän ”yhden luukun” palveluperiaatteella toimimista.
- **Hankkeiden riskinoton lisääminen.** Riskin hallinnan ja ohjauksen välineenä voisi toimia projektisalkku, jossa olisi mukana ison ja pienen riskin hankkeita.
- **Alueella olevan osaamiskapasiteetin hyödyntäminen** paremmin esimerkiksi kasvavissa yrityksissä ja uusissa yrityksissä.
- **Heikkojen signaalien tunnistaminen** nykyistä paremmin oppilaitosten ja yritysten yhteistyönä. Tätä avoriihipotentiaalia ei ole Pohjois-Suomessa hyödynnetty riittävästi.
- **Rahoitusinstrumenttien monipuolistaminen.** Tarvitaan uusia rahastoja ja perinteisiä rahoituskanavia (aluekehitysraha). Mm. alueellinen pääomasijoittajarahastomalli tulisi kehittää sellaiseksi, että aluekehitysrahoilla saadaan muiden pääomasijoitusvarojen kassa tuotettua kumuloituvasti lisäarvoa. Olisi pohdittava miten saataisiin riskirahoitusta houkuteltua EAKR-raham avulla/kautta. Erityisesti oululaista pääomaa tulisi houkutella takaisin Pohjois-Suomeen. Erityisesti luonnonvarojen hyödyntämisessä nähdään Pohjois-Suomessa olevan potentiaalia.
- **Mikro ja pk-yritykset tulisi saada paremmin ohjattua mukaan suuryritysten arvoketjuihin.** Potentiaalia on etenkin luonnonvarojen hyödyntämiseen tähtäävissä yritysverkostoissa. Lapissa pyritäänkin jo tukemaan kaivostoiminnan alihankintayrityksiä.
- **Sekä yritys- että tutkimuslaitoksista lähtevien spin off –yritysten syntyä pitäisi tukea.** Muun muassa teollisista yrityksistä on lähtenyt spin offeja, jotka ovat usein palveluyrityksiä.

Yhteenveto

Pohjois-Suomessa EAKR toiminnassa korostuvat muita alueita vahvemmin kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvät tekijät. Odotuksia kohdistuu alueellisiin pääomasijoitusrahastoihin. Toisaalta kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvät haasteet ja mahdollisuuden ovat hyvin eri tyyppisiä esimerkiksi Oulun seudulla ja Lapissa.

Yrityspalveluiden taso ja laatu nähdään yritysten synnyn ja kasvun turvaamisen kannalta tärkeäksi. Laadukkaat yrityspalvelut ovat keskittyneet Oulun seudulle. Etenkin muilla alueilla uhkana on, että palvelut ja yritykset etäännyvät toisistaan.

Kansainvälistymisen ja kasvun haasteena on pystytäänkö julkisilla palveluilla auttamaan yrityksiä, erityisesti löytämään markkinoita. Oleellista olisi saada mikro- ja pk-yritykset mukaan suuryritysten toimitusketjuihin ja muihin verkostoihin.

Haasteena on myös se millä rahoituksella ja miten onnistuneesti alueella jatkossa tuetaan mm. käytännönläheisten innovaatioiden kehittämistä. Normaalitoiminnan sijaan tarvittaisiin riskipitoisempia hankkeita.

Toimintalinjan 1. tavoitteita pidetään edelleen osuvina ja toisiaan tukevinä. Panostuksia nähtiin tarvittavan jatkossakin kaikille tavoitealueille, erityisesti kasvuhakuisten yritysten kasvun vauhdittamiseen, yritysten kansainvälistymisen tukemiseen, yritysten rahoitusjärjestelmien monipuolistamiseen, yritysten tutkimus- ja kehittämistoimien lisäämiseen sekä sukupolvenvaihdoksien edistämiseen.

4. ITÄ-SUOMEN EAKR-ALUETILAISUUS 15.10.2010

Tässä kappaleessa on vedetty yhteen Itä-Suomen alueelliseen tilaisuuteen osallistuneiden henkilöiden keskeiset näkemykset käytyjen teemaa 1 – Yrittäjyyden edistäminen – koskeneiden keskustelujen pohjalta.

1) YLEISIÄ HUOMIOITA TEEMASTA 1

ELY-keskusten kehittämisavustusta käytetään paljon investointeihin ja vähän tutkimukseen ja kehittämiseen.

Toimintalinjan 1 rahoitus kanavoituu Itä-Suomessa pitkälti ELY-keskusten kautta myönnettyinä kehittämisavustuksina. Toisin kuin muilla suuralueilla maakuntien liittojen rahoittamia yritystoiminnan kehittämishankkeita ei toimintalinjassa ole. Itä-Suomessa TI 1:n kehittämisavustukset kohdistuvat selvästi muita suuralueita enemmän suoriin investointeihin ja vähemmän tutkimukseen ja tuotekehitykseen. Investointien suuri osuus selittyy Itä-Suomen erityisalueroolin kautta, sillä alueella voidaan muita alueita väljemmin tukea suorilla investointeilla. TL 1:n suhteellisen vähäisten kehittämisavustuspanostusten tutkimukseen ja tuotekehitykseen arvioitiin johtuvat mm. siitä, että tutkimus- ja tuotekehityspanostus hoituu muita alueita vahvemmin Tekesin toimesta kuin ELY-keskusten kehittämisavustusten kautta. Alueella on tehty periaatepäätös, että Tekes ei rahoita TL 1:n hankkeita, mikä näkyy suoraan mm. hankekannassa. Vastaavasti ELY-keskusten tutkimus- ja tuotekehityspanostusten vähäisyyden yhtenä syynä arveltiin olevan sen kysynnän vähäisyys Itä-Suomen alueella. Tämä selittyy yrityskannan rakenteella – alueella on mm. paljon kotimaan markkinoilla toimivia pienyrityksiä ja vähemmän globaaleille markkinoille tähtääviä kasvuyrityksiä. Haasteena on millä rahoituksella nyt ja jatkossa tuetaan käytännönläheisten innovaatioiden kehittämistä. Yleinen käsitys tai käytäntö on ollut se, että jos rahaa saadaan rakennerahastoista, niin kansallista rahaa ei enää saada.

Normaalitoiminnan sijaan tarvittaisiin riskipitoisempia hankkeita

Itä-Suomessa kaivattaisiin enemmän innovatiivisia ja riskipitoisia hankkeita. Nykyisellään mm. EAKR-rahoitus kohdistuu TL 1:ssä ehkä liiaksi ns. normaalitoiminnan tukemiseen. Toisaalta Itä-Suomen heikkoutena nähdään olevan se, että alueelta puuttuu teknis-taloudellinen yliopisto ja sitä kautta teknis-kaupallisten innovaatioiden soveltajat. Eli alueella on puute paitsi tämän alan osaajista, myös potentiaalisista t & k –hankkeista.

Toiminnan jatkuvuuden turvaaminen

Rakennerahastotuella on rahoitettu mm. yritysneuvontapalveluita ja yrityshautomotoimintaa. Uhkana on että kyseinen toiminta loppuu nykyisen rahastokauden päättyessä. Mm. yrityshautomotoimintaa pidetään hyvä esimerkkinä sellaisesta toiminnasta, johon liittyy riittävässä määrin sekä riskiä että potentiaalia. Vastaavasti uusyrityskeskusten toimintaa pidetään jo vakiintuneena yrityspalveluna. Molempien toimintamuotojen jatkuvuuden nähdään olevan uhattuna, sillä ne eivät pysty toimimaan pelkästään markkinaehtoisesti.

2) SUURIMPIA TÄMÄNHETKISIÄ KEHITTÄMISHAASTEITA

Kasvuhakuisten yritysten pieni määrä ja potentiaali. Tämän nähdään olevan Itä-Suomessa erityinen ongelma, joka liittyy heikkoon yrittäjyysperinteeseen sekä yrittäjyysasenteisiin. Toisaalta poikkeuksiakin löytyy spin off –yritysten muodossa mm. Kainuusta ja Pohjois-Savosta. Yritysten kasvuhaluuden ja –kyvyn lisäämiseksi pitäisi löytää uusia lääkkeitä.

Kansainvälistymisen haasteet. Vaikka itä-markkinoilla nähdään suuri potentiaali Itä-Suomessa, niin alueen yrityskannan ja –rakenteen katsotaan olevan epäsuotuisa kansainvälistymiselle. Kasvuhakuisia yrityksiä on vähän ja alueella on vähän veturiyrityksiä, joiden kautta kv-markkinoille voi päästä. Myös alihankintariippuvaisuutta muutamasta suuryrityksestä ja niiden menestymisestä pidetään uhkana. Keinoja (esim. EAKR) yritysten kansainvälistymisen tukemiseksi pidetään vähäisinä, sillä kv-toiminta on vahvasti sidoksissa yritysten omaan strategiaan ja liiketoimintaan. Toisaalta EAKR:n ja ESR:n yhteisvaikutuksella voisi saada aikaan kv-taitoja ja kyvykkyyksiä parantavia hankkeita.

Osaamisvaje. Itä-Suomen osaamisvaje nähdään ongelmaksi etenkin teknis-taloudellisilla aloilla, mikä heijastuu alueella monen toimintaan (mm. liiketoiminta, tutkimus- ja tuotekehityksperinne yms.), mutta näkyy heikkoutena erityisesti liikkeenjohtamisessa ja kansainvälistymisessä. Liiketoimintaosaamisen lisäksi alueen yritykset tarvitsisivat myös sisältöosaamiskonsultointia.

Epävarma taloustilanne. Toimintalinja 1. tähtää vahvasti yritysten kasvun tukemiseen. Taloustaantumasta ei vielä ole selvitty, mikä heijastuu epävarmuutena yrityksiin. Tämä nähdään ongelmalliseksi juuri Itä-Suomessa, jossa elinkeinoelämän tuottavuus on useilla aloilla heikko. Kysyntää ei ole ja kasvuun tarvittavaa riskiä ei uskalleta ottaa. Yritysten strategiana on enemmänkin selviytyminen kuin EAKR-strategian mukainen kasvun tavoittelu.

Ikääntyminen ja sukupolvenvaihdokset. Sukupolvenvaihdokset nähdään tärkeäksi sekä yritystoiminnan jatkuvuuden että elinkeinotoiminnan uusiutumisen ja kilpailukyvyn näkökulmasta. Harvaanasutuilla pienyrittäjävaltaisilla alueilla sukupolvenvaihdosten läpivientiä pidetään haasteena, sillä jatkajia on todella vaikea löytää. Taustalla ovat ennen kaikkea arvostuskysymykset.

Pääomarahoituksen saanti. Pääomarahoituksen puute koetaan yleiseksi ongelmaksi, joka hankaloittaa yritysten kasvua ja kansainvälistymistä. Haasteena on voidaanko ja millä mallilla rakennerahastovaroja rahastoida tehokkaasti alueellisiin pääomasijoittajarahastoihin, siten että niillä saadaan yhdessä muiden pääomasijoitusvarojen kanssa tuotettua kumuloituvasti lisäarvoa.

Säädösten joustamattomuus. Yrityksille on tarjolla paljon julkisia palveluja ja tukea. Tarkoituksenmukaista olisi että palvelut muodostaisivat selkeän toisiaan täydentävän kokonaisuuden, jossa palvelujen tarjoamisen lähtökohdaksi olisivat kokonaisvaltaisesti yrityksen elinkaaren mukaiset asiakastarpeet. Nähdään, että nykyiset rakennerahastotoimintaa koskevat säännöt eivät ole riittävän joustavia, jotta pystyttäisiin toimimaan ”yhden luukun” palveluperiaatteella. Eli yrityksille tarjottava palvelukokonaisuus ei ole tässä suhteessa optimaalinen.

3) TOIMINTALINJAN 1 TAVOITTEET ITÄ-SUOMESSA

Vaikka Itä-Suomen EAKR ohjelma-asiakirja ja toimintalinja 1:n tavoitteet määriteltiin erilaisessa suhdannetilanteessa, kun missä nyt ollaan, niin toimintalinjan tavoitteita pidetään edelleen osuvina ja relevantteina. Panostuksia tarvitaan jatkossakin kaikille tavoitealueille:

- A. Innovatiivisten, elinkeipoisten ja kasvukykyisten yritysten syntyminen
- B. Elinkeinopohjan vahvistaminen ja monipuolistaminen
- C. Yritysten kilpailukyvyyn vahvistaminen, tuottavuuden kohottaminen ja kasvumahdollisuuksien turvaaminen
- D. Yritysten innovaatiotoiminnan lisääminen ja innovatiivisten liiketoimintojen kehittäminen
- E. Uusien markkinalähtöisten tuotteiden ja palvelujen aikaansaaminen
- F. Vientikaupan kehittäminen

Erityisesti panostustarpeita nähtiin jatkossa olevan elinkeinopohjan vahvistamisessa ja monipuolistamisessa sekä innovaatiotoiminnan lisäämisessä ja markkinalähtöisten tuotteiden ja palvelujen kehittämisessä. Innovaatiotoiminnan lisääminen nähtiin juuri keinoksi uusien tuotteiden ja palvelujen kehittämisessä. Vaikka panostuksia kaikille tavoitealueille pidettiin tärkeänä ja perusteltuina, niin yritysten toiminnan turvaaminen koettiin jossain määrin tärkeämmäksi kuin uusien yritysten synnyttäminen. Tosin toimintalinjan tavoitteiden nähtiin kytkeytyvän vahvasti toisiinsa ja siten muodostavan toisiaan täydentävän kokonaisuuden.

4) KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

- ICT kattamaan alueen mikroyritykset. Alueella on vielä yrityksiä, jotka eivät käytä esimerkiksi sähköpostia. ICT:n käyttöön otolla on tuottavuutta edistäviä vaikutuksia.
- Julkisen yritysten rahoitus- ja palvelujärjestelmän kokonaistoimivuuden parantaminen. Järjestelmän tulisi tukea paremmin yritysten tarpeita yrityksen elinkaaren mukaisesti (mm. palveluiden yhdistäminen ja palveluketjut). Nyt palvelujärjestelmä ei ole tosiaan täydentävä vaan päällekkäinen, mihin osasyynä ovat joustamattomat säännökset ja osin yhteistyön puute.
- Käytännönläheisten innovaatioiden ja tuotekehityksen rahoituksen turvaaminen. Käyttäjälähtöiseen tuotekehitykseen tulisi myös panostaa.
- Yrityshautomotoiminnan ja uusyrityskeskusten toiminnan jatkuvuuden turvaaminen. Näiden toiminta on tärkeää uusien yritysten (ml Spinn off –yritykset) synnyttämisessä.
- Yrityspalvelusetelin käyttöönotto/pilotointi. Setelillä yritys voisi ostaa tarvitsemansa palvelut haluamaltaan taholta.
- Julkiset hankinnat tukemaan yritysten t&k-toimintaa. Julkisten hankintojen toimintalogiikkana voisi olla se, että näiden hankintojen/kilpailutusten avulla kannustetaan alueen yrityksiä kehittämään tuotteisiin ja palveluihin liittyviä käytännönlähtöisiä innovaatioita.
- Rahoitusinstrumenttien monipuolistaminen. Mm. alueellinen pääomasijoittajarahastomalli tulisi kehittää sellaiseksi, että sillä saadaan yhdessä muiden pääomasijoitusvarojen kanssa tuotettua kokonaisvaltaisesti ja kumuloiduvasti lisäarvoa.

Yhteenveto

Itä-Suomessa TI 1:n kehittämisavustukset kohdistuvat selvästi muita suuralueita enemmän suoriin investointeihin ja vähemmän tutkimukseen ja tuotekehitykseen.

Haasteena on erityisesti se millä rahoituksella ja miten onnistuneesti alueella jatkossa tuetaan mm. käytännönläheisten innovaatioiden kehittämistä. Normaalityöinnän sijaan tarvittaisiin riskipitoisempia hankkeita

Toimintalinjan 1. tavoitteita pidetään edelleen osuvina ja relevantteina. Panostuksia nähtiin tarvittavan jatkossakin kaikille tavoitealueille, etenkin elinkeinopohjan vahvistamiseen ja monipuolistamiseen sekä innovaatiotoiminnan lisäämiseen ja markkinalähtöisten tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen

Yritysten toiminnan turvaamista edistävät toimet koetaan Itä-Suomessa tärkeäksi. Kehittämissuunnitelmissa korostuvat mm. asiakaslähtöiset integroidut yrityspalvelut, rakennerahastosäännösten joustavoittaminen, käytännönläheisten innovaatioiden ja tuotekehityksen rahoitus sekä rahoitusinstrumenttien ml. pääomarahoitusta monipuolistaminen

5. LÄNSI-SUOMEN EAKR-ALUETILAISUUS 28.10.2010

Tässä kappaleessa on vedetty yhteen Länsi-Suomen alueelliseen tilaisuuteen osallistuneiden henkilöiden keskeiset näkemykset käytyjen teemaa 1 – Yrittäjyyden edistäminen – koskeneiden keskustelujen pohjalta.

1) YLEISIÄ HUOMIOITA TEEMASTA 1

Viennin edistämiseen kiinnitettävä lisää huomiota

Keski-Suomen maakunnan on laskettu menettäneen miljardin verran vientituloja laman myötä (3,5 M€ -> 2,5 M€). Tähän pyritään nyt panostamaan kehittämällä yritysverkostoja, kansainvälistä toimintaa jne. Jos vienti jää alhaiselle tasolle, nähdään muun alueellisen kehittämisen tekeminen turhana.

Vientitoiminta on paljolti välillistä, alihankkijoina toimivilla yrityksillä se tapahtuu päämiesten kautta, mutta tässä ketjussa mukana olevat pienet yritykset eivät miellä olevansa vientiyrityksiä. Niiden kehittäminen ja saaminen veturiyritysten arvoverkostoihin mukaan olisi tärkeää. Vientiä tukemaan tarvitaan ylimaakunnallinen kohdennettu teemahaku. Teeman 1 fokus rakentuu kasvuajatteluun, mikä on haasteellista, koska suoraa liiketoimintaa ei voida tukea. Vastuu menestymisestä on aina yrityksellä ja tämä pätee myös kansainvälistymiseen

Tuottaisiko suurempi riskinotto enemmän lisäarvoa?

Länsi-Suomessa keskimääräinen tuki investointeihin on ollut muihin suuralueisiin verrattuna pieni. Tukea on käytetty keskimääräistä enemmän yritysten käynnistämiseen, kehittämiseen ja t&k-toimintaan, mikä juuri on ohjelman mukaista toimintaa. Vuotovaikutus on kokonaisuutena melko suuri eli tukea on käytetty tarkoituksiin, jotka olisi rahoitettu muulla tavoin ilman sitä, tosin mahdollisesti suppeampana tai myöhemmin tulevaisuudessa. Kuvaako tämä riskinoton vähäisyys alueen yritysten riskinvälttämistäipumusta yleisemmin? Vai onko keskitytty omiin vahvuuksiin.

Toisaalta EAKR-rahoilla on paikattu budjettia ja ne ovat osa yritystukijärjestelmää. Lama-aikana yritykset ovat haluttomia lähtemään uusille alueille. EAKR-tuki aikaistaa yritysten investointeja, parantaa niiden tehokkuutta jne. eli vuodosta huolimatta sen vaikutukset ovat positiivisia.

2) SUURIMPIA TÄMÄNHETKISIÄ KEHITTÄMISHAASTEITA

Sukupolvenvaihdosten oikea aikainen tukeminen

Sukupolvenvaihdos ei ole pelkästään taloudellinen vaan myös henkinen haaste; yrittäjyydestä luopuminen ja elämäntyön myynti on vaikeaa. Perheyriyksessä vaihdos menee luontevasti, mikäli lapset jatkavat. Sukupolvenvaihdoksilla on merkitystä myös yritystoiminnan uudistumisen ja laajentumisen osalta. Oikea ajoitus on tärkeää; mikäli yrityksestä ei luovuta ajoissa, saattaa aika ajaa sen ohi eikä uudistuminen enää onnistu. Jatkaajia yrityksille ei löydy pienillä paikkakunnilla. Korkeakoulutetut arvostavat palkkatyötä ja vapaa-aikaa, eikä pienellä paikkakunnalla haluta asua.

Miten pienet toimijat saadaan mukaan kehittämisverkostoihin ja suuryritysten arvoverkkoihin?

Pienet yritykset eivät näy eivätkä ne ole mukana kehittämisverkostoissa. Osaaminen keskittyy keskusseuduille. Elinkeinostrategioissa on mukana muutama menestyvä keskeinen yritys kaupungeista, ne näyttäytyvät alueen osaamis pääomana ja kehittämisvoimavarana. Pienten yritysten mielipide ei kiinnosta. Veturiyrityksillä ei ole intressiä kehittää alihankkijoita.

Hyvien yritys lähtöisten hankeideoiden puute

Yrittäjät eivät tunnista itseään strategioissa esimerkiksi niissä käytettyjen termien vuoksi, mikä vaikuttaa palvelujen kysyntään. Kehitysyhtiöt ylläpitävät itseään kehittämällä ympäristöstään kehitettävää, jolloin tehdään hankkeita omien työpaikkojen ylläpitämisestä käsin, eikä tarve hankkeelle/verkostoitumiselle lähde yritysmaailmasta.

Yritykset eivät kehitä toimintaansa itse, vaan kehittäminen on hoidettava julkisesti rahoitetusti.

Yritysten tuotantopohjan kapeus

Alueella on paljon alihankintateollisuutta, jolla ei ole omaa tuotekehittelyä, vaikka maine luotettavana toimittajana on hyvä. Tällöin osa yrityksistä on haavoittuvia. Veturiyrityksillä ei intressiä kehittää alihankkijoita, vaan jos osaavaa alihankkijaa ei ole, veturiyritys ostaa alihankinnan muualta. Lama kaataa nyt systemaattisesti pieniä yrityksiä, joiden tuotantopohja on kapea, tuotteiden määrä pieni ja asiakkaita vähän

Uudistumis- ja kansainvälistymiskyvyn puute

Uutta osaamista ja parhaita käytäntöjä ei viitsitä hakea ulkomailta, vaan tyydytään tekemään niin kuin ennenkin. Syynä voi olla kielitaidon puutekin. Pienissä yrityksissä on myös haluttomuutta kasvaa. Pelätään epäonnistumista ja riskinottoa sekä oman sananvallan katoamista, mikäli yritys kasvaa.

Osaamisen katoaminen laajasti ulkomaille

Tuotannon siirtyminen ulkomaille johtaa ajan myötä myös tuotanto-osaamisen katoamiseen. Vähitellen myös alihankkijat menevät päämiehen perässä, samoin tutkimus ja tuotekehitys siirtyvät myös pois Suomesta. Näin tapahtuu, vaikka asia olisi alun perin täällä keksitty.

Tutkimuslaitosten ja yritysten kestävä yhteistoiminta

Tutkijoilla ei ole pysyviä yhteyksiä pieniin yrityksiin. Yhteistä kieltä ei ole ja roolit sekä intressit nähdään erilaisina. Olisi helpompaa viedä uutta tietoa jo olemassa oleviin yrityksiin kuin tehdä tutkijoista yrittäjiä. Yhteistoimintaa tulisi olla senkin jälkeen kun hanke loppuu, koska verkoston vakiintumisen aikajänne on 10 – 15 vuotta. Miten tätä edistetään hankerahalla?

Yrittämisen imago on huono

Tällä hetkellä puhutaan yrittämisen vaikeuksista, eikä ilmapiiri ei ole hyvä ja innostava. Yliopistonkin rooli on kasvattaa työntekijöitä suuryrityksille.

Yrityskehitystoiminnan jatkuvuuden turvaaminen

Hautomotoimintaa tehdään pitkälle projektirahoituksella, jonka määrää on vähentynyt. Yritykset eivät maksa hautomotoiminnasta. Valtio ei pysty kättilöimään yrittämistä, se lähtee yrityksistä itsestään, mutta valtio voi rahoittaa hautomoja. Yritysten tukipalvelut ovat nyt myös pirstaleisia, alkaville yrityksille on tarjolla yli 200 osin päällekkäistä tuotetta, mutta kasvuyrityksillä on vaikeampaa.

3) TOIMINTALINJAN 1 TAVOITTEET LÄNSI-SUOMESSA

Länsi-Suomessa yritystoiminnan kehittämiseen pyritään klustereiden ja niiden vahvistamisen kautta. Työnjaollisesti toimintalinjalla 1, joka on elinkeinorakenteen uudistamisen kannalta strategisesti tärkein, keskitytään yritysten ja yritysryhmien kannattavan yritystoiminnan kehittämiseen. Toimintalinjan erityistavoitteet alueen vahvuuksien säilyttämiseksi ja mahdollisuuksien hyödyntämiseksi ovat:

- A. kehitetään yritysten valmiuksia toimia klustereissa
- B. varmistetaan klusteroituneen teollisuuden uusiutuminen
- C. lisätään alkavien, kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten tuottavuutta
- D. kannustetaan kasvuyrittäjyyteen ja kasvuyritysten tunnistamiseen
- E. edistetään yrittäjyyttä yleensä ja naisyrittäjyyttä erityisesti
- F. vahvistetaan energia-alan osaamista

Toimintalinjan erityistavoitteet heikkouksien poistamiseksi ja uhkien torjumiseksi:

- A. estetään maaseudun väestön voimakasta vähenemistä
- B. edistetään pienyritysten syntyä

Toimintalinja 2 puolestaan vahvistaa innovaatio- ja osaamisrakenteita sekä innovaatiotoiminnan edellytyksiä klustereissa, millä vaikutetaan myös toimintalinjan 1 tuloksiin.

Keskustelussa nähtiin kaikki tavoitteet edelleen tärkeinä, keskeisimpiä ovat yritystoiminnallista ajattelutapaa tukevat tavoitteet; kasvuyrittäjyys ja siihen kannustaminen sekä kansainvälistyminen ja tuottavuuden lisääminen. Poikkeuksen muodostaa maaseudun väestön vähenemisen estäminen, jonka paikaksi nähdään enemmänkin ESR-ohjelma. Maaseudun väestön vähenemistä voidaan estää onnistumalla muissa ohjelman tavoitteissa.

Tavoitteiden nähdään tukevan toinen toisiaan: erityisesti kasvuyrittäjyyteen kannustaminen sekä alkavien, kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten tuottavuuden lisääminen liittyvät kiinteästi toisiinsa. Samoin tavoite edistää pienyritysten syntyä sekä yrittäjyyttä ja naisyrittäjyyttä yleensä muodostavat kokonaisuuden. Vastaavasti myös elinkeinoelämän uudistumista tuetaan klustereiden kautta: tavoite varmistaa klusteroituneen teollisuuden uusiutuminen ja kehittää yritysten valmiuksia toimia klusterissa liittyvät yhteen. Keinoja jo olemassa olevan toiminnan tukemiseen on siis olemassa.

Toimialojen osalta energia-ala on Länsi-Suomessa nyt tärkeä ja sen vahvistamisessa on onnistuttu hyvin, mutta siitä olisi kehitettävä vielä lisää uutta yritystoimintaa.

4) KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

- Hyvien liiketoimintakäytäntöjen hakeminen ja kokeilu ulkomailla. Kaikkea ei kannata keksiä täällä moneen kertaan uudestaan.
- Perinteisenkin pk-yrityksen tulisi hakea osaamista ja parhaita käytäntöjä ulkomailta. Uudistuminen vaatii vain viitseliäisyyttä. Se opettaa tekemään asioita tasokkaasti täällä ja kansainvälistyminen tulee sitten itsestään.
- Verkostointi ja hankkeet olisi rakennettava aidon yritysten tarpeen varaan, eikä kehittämisorganisaation toiminnan varaan.
- Pienet yritykset mukaan ketjuihin – veturiyritykset voisivat ottaa lisäpotentiaalin, alihankinnan, lähialueelta eikä ulkomailta.
- Oikea aikainen viestintä oikealla kielellä sekä oikean terminologian käyttö strategiatasolla, jotta se ymmärretään myös yrityksissä. Esimerkiksi teknologiateollisuuden sijaan käytetään ilmaisua kone- ja laitevalmistus. Tällöin yrittäjä pystyy samaistumaan strategioihin.
- Kehittämisen näkeminen prosessina, kuten mm. klusteriohjelmat, johon yksittäiset projektit kytkeytyvät. Taustalla on ajatus, että kumppanuuden synnyttäminen vaatii 10 vuotta. Tällaiseen prosessiin voi helpommin sitouttaa yrityksiä, se ei jää irralliseksi
- Pienten yritysten tuotantopohjan on oltava laajempi eli ei kaikkia munia yhteen koriin. Yritysten pitäisi kehittää omat tuotteet ja kasvaa eikä tuottaa vain yhdelle päämiehelle. On erikoistuttava tiettyyn tuoteosaamiseen, mutta myytävä sitä laajalle.
- Asiakastarpeiden joustava huomiointi ja palveluliiketoiminnan mahdollisuuksien näkeminen menestystekijöinä. Palveluelementti tulisi sisällyttää materiaalsiin tuotteisiin

teollisuudessa. Länsi-Suomessa on vahva teollinen perinne, jota ei saa päästää hiipumaan, vaan sen on muutettava muotoaan hyödyntäen olemassa olevia vahvuuksia ja tuomalla mukaan uusia elementtejä.

- Ulkomaankaupan kansainvälisen kontaktoinnin kääntäminen positiiviseksi asiaksi EAKR:ssa, eikä pelkästään kontrollin kohteeksi.
- Yrityshautomot/yrityspalvelut ovat vakiintunutta toimintaa, ne on saatava valtion normaalitoiminnan piiriin. Kunnat voivat itse valita rahoittavatko ne näitä kehittämissyhtiöiden kautta, kuntalaki ei siihen kuitenkaan velvoita.

Yhteenveto

Länsi-Suomessa tukea on käytetty suhteellisesti muita suuralueita enemmän ohjelman mukaiseen yritysten käynnistämiseen, kehittämiseen ja t&k-toimintaan.

Vaikka yritystukien vuotovaikutuksia pidetäänkin suurina, niin toisaalta nähdään niillä paikatuja budjetteja ja niiden olevan osa yritystukijärjestelmää. Tuki aikaistaa yritysten investointeja, parantaa niiden tehokkuutta jne. eli vuodosta huolimatta sen vaikutukset ovat positiivisia.

Länsi-Suomen maakuntien elinkeinorakenne ja taloudellinen aktiivisuus poikkeavat selvästi toisistaan, kokonaisuutena Länsi-Suomi on kuin Suomi pienoiskoossa. Tämän vuoksi suuralueen tasolla kehittämishaasteina esiin nousseet asiat jäävät yleiselle tasolle ja vastaavat pitkälti kansallisia yritystoiminnan haasteita.

Jatkossa panostuksia haluttaisiin erityisesti kasvuyrittäjyyteen, kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten tuottavuuteen sekä klusteroituneen teollisuuden uusiutumiseen. Lisäksi nähtiin, että alueella on onnistuneesti vahvistettu energia-alan osaamista, jonka pitäisi vielä enemmän konkretisoitua yrittäjyydeksi.

6. YHTEENVETO TEEMAN 1 KESKUSTELUISTA

Toimintaympäristön kehitys

Viime vuosien taantuma on oleellisesti vaikuttanut yritysten kehittämispanostusten kohdistumiseen ja määrään. Usean yrityksen kohdalla mielenkiinto on viime vuosina kohdistunut kasvun ja kansainvälistymisen sijaan laman yli selviytymiseen. Yritysten toimintaympäristö on kuitenkin selkeästi muuttunut vuoden 2010 kevään ja kesän aikana ja taloudellisesta elpymisestä on näkyvissä selviä merkkejä; kokonaiskysyntä on kasvanut, vienti on piristynyt edellisvuodesta ja yritysten määrä on monilla alueilla kasvanut. Yritysrahoituksen kysyntä ja määrä alkoi elpyä jo vuoden 2009 lopulla.

Myös työllisyys on valtakunnan tasolla parantunut paljolti lomautusten päättymisen ansiosta. Eräillä haasteellisilla alueilla kuten Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa yhä merkittävämpänä kehityksen osatekijänä on työikäisen väestön eläköityminen. Monilla toimialoilla on odotuksia myönteisen taloudellisen kehityksen jatkumisesta, joskin yrityskohtaisia eroja tämän suhteen ilmenee.

Toimintalinjan tavoitteiden osuvuus

Toimintalinjan 1 ohjelmakohtaisia tavoitteita pidetään edelleen kaikilla alueilla relevantteina, osuvina ja toinen toisiaan tukevinä. Kansallisessa rakennerahastostrategiassa yritystoiminnan edistämisen toimien tavoitteena ovat erityisesti: yritysten tuottavuuden lisääminen ja yritysten kasvun ja kilpailukyvyn edistäminen, pk-yritysten liiketoiminnan kehittäminen hyödyntämällä innovaatioita, tutkimustuloksia ja osaamista sekä pk-yritysten kansainvälistymisen ja verkottumisen edistäminen.

Suuralue-ohjelmissa toimintalinjan 1. tavoitteet on muotoiltu siten, että ne tukevat toinen toisiaan ja muodostavat selkeän kehittämiskokonaisuuden kaikilla alueilla. Myös yritysten kehittämisen keinovalikoima koostuu alueilla toisiaan tukevien toimenpiteiden kokonaisuudesta, jossa rakennerahastotoimilla on tärkeä rooli. Kaikilla alueilla toimintalinjan 1 tavoitteita pidetään edelleen tärkeinä, mutta niiden painotukset ja keinovalikoima poikkeavat toisistaan. Tämän hetken panostusten tarve riippuu alueellisista erityistarpeista ja erilaisista haasteista. Nämä ovat suuralueiden sisällä maakunnittain hyvinkin erityyppisiä, joten mitään temaattista yhteenvetoa niistä ei voi tehdä.

EAKR-rahoituksen additionaliteetti

Yritysten kehittämisavustusten arvioitu vuotovaikutukset ovat suuria, erityisesti silloin kun huomioidaan myös ne investoinnit ja kehittämistoimenpiteet, jotka olisivat toteutuneet ilman EAKR-tukea joko myöhemmin tai suppeampina. Etelä-Suomessa vuodot arvioidaan suurimmiksi, koska alueella rahoitettu osuus verrattuna hankkeiden/ investointien kokonaisarvoon on muuta maata pienempi, keskimäärin vain noin 10 %.

Eteläsuomalaiset yritykset arvioivat toisaalta kehittämisavustusten liiketoiminnalliset vaikutukset pääsääntöisesti muita alueita merkittävimiksi. Tämä näkyy melkein kaikissa muissa kysytyissä

liiketoiminnan osa-alueissa, paitsi verkostovaikutuksissa. Asia voi osittain selittyä sillä, että investoinnin/hankkeen volyymit ovat Etelä-Suomessa muuta maata suuremmat.

Yritystoiminnan kehittämisen haasteet

Vaikeimpana haasteena nähdään yritysten kansainvälistymisen edistäminen. Haasteena on pystytäänkö julkisilla palveluilla auttamaan yrityksiä, erityisesti löytämään uusia markkinoita. Kasvu edellyttää pääsääntöisesti kansainvälisillä markkinoilla toimimista. Kasvuyritysten tukeminen edellyttää osaavaa kasvua ja kansainvälistymistä tukevaa palvelu- ja rahoitusjärjestelmää. Korkeatasoiset kasvua ja kansainvälistymistä tukevat yrityspalveluyritykset ovat pääsääntöisesti keskittyneet suurimpiin keskuksiin. Uhkana on että suurten keskusten ulkopuolella sijaitsevat yritykset etäännyvät näistä palveluista.

Toisaalta EAKR-toimenpiteillä, samoin kuin ylipäänsä julkisilla palveluilla, yritysten kasvua ja kansainvälistymistä pystytään tukemaan vain rajallisesti. Yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukeminen on erittäin haasteellista myös siksi, että ne liittyvät yritysten omiin strategisiin päätöksiin ja toimiin ja niissä onnistuminen riippuu paljolti muusta, kuin julkisista kehittämistoimista, yritystuesta tai palveluista. Mikro- ja pk-yritysten osalta kansainvälistymisen haasteet koettiin erityisen hankaliksi. Keskeistä olisi niiden mukaansaanti suuryritysten toimitusketjuihin ja muihin verkostoihin.

Pääoman puute on yksi yritysten kasvun este. Kasvuyrittäjyyden kannalta ongelmana Suomessa on erityisesti pääomarahoituksen saatavuus. Pääomarahoituksen saatavuuden merkitys tulee ottaa huomioon, etenkin jos t&k&i –rahoituksen painopiste siirtyy yhä enemmän kasvukeskuksiin. Näkemysten mukaan jatkossa tarvitaan entistä monipuolisempia rahoitusinstrumentteja. Esimerkiksi alueellisen pääomasijoitus-rahastomallin tulisi olla sellainen, että aluekehitysrahoilla saadaan muiden pääomasijoitusvarojen kanssa tuotettua kumulatiivasti lisäarvoa.

Yritysten sukupolvenvaihdokset ovat pienten paikkakuntien haaste. Sukupolvenvaihdosten ongelmallisuus nousee esiin Itä-, Pohjois- ja Länsi-Suomessa; yrittäjät ikääntyvät, mutta yritysten jatkajia ei tahdo löytyä etenkin pienillä paikkakunnilla. Tarvittava sukupolvenvaihdos ei ole yrittäjille pelkästään taloudellinen vaan myös henkinen haaste; yrittäjyydestä luopuminen ja elämäntyön myynti on usein vaikeaa. Sukupolvenvaihdoksilla on merkitystä myös yritystoiminnan uudistumisen ja laajentumisen osalta ja oikea ajoitus on tärkeää; mikäli yrityksestä ei luovuta ajoissa, saattaa aika ajaa sen ohi eikä uudistuminen enää onnistu.

Rakennerahastojen merkitys yritysten t&k&i-toiminnan tukemisessa

Innovaatorahoitus on keskittymässä huippuosaamisen keskittymiin – tämä korostaa rakennerahastojen roolia ja merkitystä erityisesti käytännönläheisten innovaatioiden kehittämisessä alueilla. Rakennerahastojen merkitys yritysten t&k&i-toiminnan tukemisessa on alueilla tärkeä. Erityisesti sen rooli käytännönläheisten innovaatioiden kehittämisessä koetaan merkittäväksi. Kuitenkin esimerkiksi ELY-keskusten kehittämisavustuksesta verraten pieni osa käytetään yrityksissä tutkimukseen ja tuotekehitykseen tai tuotantomenetelmien kehittämiseen. Monet tyypillisistä EAKR-tukea saaneista yrityksistä eivät välttämättä edes osaa hakea rahoitusta

esimerkiksi Tekesistä. Tämän vuoksi rakennerahastotukea nähtiin tarkoituksenmukaisena pyrkiä suuntaamaan nykyistä riskipitoisemmin yritysten t&k&i-toimintaan.

Kehittämisen lisäarvo

Rakennerahastotoiminnasta pitäisi saada enemmän synergiaa ja lisäarvoa. Yritystoiminnan kehittämisen kansalliset tavoitteet ovat yhtenäiset koko maassa. Tätä tukee kattava yritystuki ja julkisten yrityspalvelujen verkosto. Kansallinen yrityspalvelujärjestelmä on kuitenkin osin sekava ja päällekkäinen. Kun tämän päälle laitetaan EAKR-toiminta omine säännöksineen, niin ainakin rahoittajien suhteen tuntuu olevan epävarmuutta siitä, toimiiko systeemi optimaalisesti ja palveleeko se parhaalla tavalla asiakkaita. Myös rakennerahasto-ohjelmien sisällä (EAKR toimintalinjat 1 ja 2 sekä EAKR ja ESR) nähtiin tarvetta integroida hankkeita tukemaan kokonaisvaltaisemmin yritysten kehittämistarpeita.

Keinona tähän nähtiin mm. rahoittajayhteistyön laajentaminen siten, että rahoituksesta saadaan enemmän lisäarvoa myös kansalliseen toimintaan (palvelujen kokonaistarjonta yrityksille), yrityshankkeiden kytkeminen nykyistä laajempaan kehittämiseen ja kokonaisvaltaisten kehittämissuunnitelmien laatiminen yhdistämään integroidusti eri teemoja, toimijoita ja rahoittajia.